

Brüssel, 18.11.2021
COM(2021) 713 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

Konkurentsipoliitika, mis toetab uute probleemide lahendamist

1. SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu algusaegadest saadik on konkurentsipoliitika aidanud säilitada ja edendada **liidu majanduslikku heolu**. Konkurentsireeglite täitmise jõulisest tagamisest on Euroopa tarbijatel ja klientidel – kodanikel ja ettevõtjatel – kasu olnud, sest neid on võimestatud turul valikud tegema ja nad saavad uuenduslikke tooteid ja teenuseid taskukohaste hindadega¹. See on aidanud kaitsta Euroopa majanduse dünaamilist ja elavat struktuuri, mille moodustavad ettevõtjad, idufirmad ja üleilmsed tööstusliidrid olenemata nende suurusest, alates väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest (VKEd) kuni rahvusvaheliste konglomeraatideni.

COVID-19 pandeemias tuli taas välja, et Euroopa majandus suudab tänu oma vastupidavusele ja innovatsioonisuutlikkusele võtta juhtrolli: Euroopa tööstus tegutses kiiresti, et töötada välja tõhusad COVID-19 vaktsiinid, viis need rekordiliselt lühikese ajaga turule ja tarnis neid tervele maailmale. Meie tööstus suutis kriisis tekkinud vajadustega kohanemiseks kujundada tootmisliinid kõigi eurooplaste huvides ümber maskide ja isikukaitsevahendite tootmiseks. Euroopa äriühingud muutsid kiiresti ärimudeleid ja paljud läksid üleöö üle e-kaubandusele. See ei oleks olnud võimalik, kui Euroopa majanduses poleks aastakümnete jooksul konkurentsireeglite täitmise tagamise ja konkurentsi reguleerimisega loodud paindlikkust, innovatsioonijana ja edu saavutamise stiimuleid.

Samuti on konkurentsipoliitikal olnud oluline roll olemasolevates vahendites, mille kaudu liit kriisidele reageerib, andest tunnistust selle olemuslikust suutlikkusest kiiresti reageerida majanduses toimuvatele äkilistele muutustele. **Riigiabi ajutine raamistik**, mille komisjon võttis vastu 2020. aasta märtsis, on võimaldanud liikmesriikidel anda abivajavatele ettevõtjatele vajalikku ja proportsionaalset abi, tagades samal ajal võrdse kohtlemise ja piirates ühtset turgu kahjustavaid põhjendamatuid konkurentsimoonusi². 2020. aasta aprillis vastu võetud **konkurentsieskirjade ajutine raamistik** sisaldas äriühingute jaoks suuniseid ja andis neile õiguskindlust, näiteks kui tehakse koostööd piiril sulgemise ajal tarneahelate säilitamiseks või selleks, et kõrvaldada kriitilise tähtsusega haiglaravimite ja meditsiiniseadmete nappus või vaktsiinitootmise kitsaskohad³. Eri valdkondades on konkurentsipoliitika sujuvalt haakunud liidu muu sotsiaal- ja majanduspoliitikaga, et toetada enim mõjutatud sektoreid ja töötajaid ning leevendada kriisi mõju äriühingutele, sealhulgas VKEdele ja idufirmadele⁴.

Tänu vaktsineerimiskampaaniate edule ning sotsiaalse ja majandustegevuse järjest suuremale taasavamisele on Euroopa majandus nüüd kindlalt taastumas, kuigi eri kiirustel ja mitte ilma ohtudeta, mis on tingitud suurenevatest pingetest tarneahelates, energiahindade tõusust ja COVID-19 nakkuse taaslevikust teatavates liikmesriikides⁵. Võisime tõdeda, et ELi tööstus

¹ 2020. aastal oli klientide hinnanguline sääst tänu kartellikeeldudele ja ühinemistehingutesse sekkumistele 14–23,3 miljardit eurot (vt konkurentsi peadirektoraadi 2020. aasta tegevusaruanne). 2019. aastal aitasid riigiabi eeskirjad suunata 51 % kogu liikmesriikide antavast abist keskkonnakaitsele ja energiasäästu ning 10 % teadus- ja arendustegevusse.

² C(2020) 1863, ELT C 91I, 20.3.2020, lk 1–9.

³ C(2020) 3200, ELT C 116I, 8.4.2020, lk 7–10.

⁴ Nt eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu (TERA), koroonaviirusele reageerimise investeerimisalgatused (CRII ja CRII+), stabiilsuse ja kasvu pakti üldise vabastusklausli aktiveerimine ning roheliste transpordikoridoride algatus.

⁵ Komisjoni 2021. aasta sügisprognoosi kohaselt peaks ELis SKP kasvama 2021. aastal 5 %, 2022. aastal 4,3 % ja 2023. aastal 2,5 %. Euroala majanduskasv peaks aastatel 2021 ja 2022 olema sama kui ELis ning jääma 2023. aastal 2,4 % juurde.

on vastupidav, leidlik ja kohanemisvõimeline, kuid näha on ka uusi haavatavusi ja vanu sõltuvusi ning sotsiaal-majanduslikku ja territoriaalset ebavõrdsust, millega tuleb tegeleda. Kriis tõi esile üleilmsete väärtusahelate vastastikuse sõltuvuse ja üleilmselt integreeritud ühtse turu väärtuse. Eesmisev ülesanne võib tunduda heidutav: peame COVID-19 kriisist kiiresti taastuma ja tegema täheldatud haavatavustest omad järeldused, võimaldades samal ajal Euroopa tööstusel tugevdada oma vastupidavust ning juhtida kaksiküleminekuna toimuvat rohe- ja digipööret, ning kandma hoolt, et kedagi ei jäeta kõrvale.

Euroopa majandus on kahtlemata ristteel – päevakorras on majanduse taastumine pärast sügavat kriisi, mida iseloomustavad nii pakkumise kui ka nõudluse äärmuslikud erinevused nii Euroopas kui ka mujal; samuti on vaja põhjalikult muuta äritavasid ja -mudeleid ning teha suuri pikaajalisi investeeringuid, et tagada rohe- ja digipööre ning meie majanduse tulevane konkurentsivõime ja avatud strateegiline autonoomia ülemaailmses kontekstis. ELi 2021.–2027. aasta pikaajaline eelarve ja taasterahastu „NextGenerationEU“ pakuvad ainulaadset võimalust investeerida tõeliselt tulevikukindlasse majandusse, eelkõige taaste- ja vastupidavusraha⁶ ning ühtekuuluvust ja Euroopa territooriume toetava taasteabi (REACT-EU) kaudu. Kuid avaliku sektori toetusega üksi ei saa tagada piisavaid muutusi kohapeal – selline toetus võib küll aidata vahendeid leida, kuid ettevõtjad peavad tundma ka vajadust uuendamise, uute ja tõhusamate lahenduste leidmise ja ulatusliku investeerimise järele. **Konkurents aitab sellele kaasa, stimuleerides ettevõtjaid turul edu saavutamiseks uuendama ja investeerima, ning tagab ühtlasi õiglased tingimused Euroopa ettevõtjatele olenemata nende suurusest ning selle, et ELi tarbijad saavad konkurentsipõhisusest jätkuvalt kasu..**

Nende eesmärkide saavutamiseks **vajab Euroopa tugevat ja vastupidavat ühtset turgu**, mis toetab ettevõtlust kõigis selle etappides, võimaldab igas suuruses ettevõtjatel Euroopa mastaapi maksimaalselt ära kasutada ja oma mastaapi kasvatada, et globaliseerunud majanduses paremini konkureerida. Selleks on vaja konkurentsivõimelisi turge, mis annavad investeeringute suunamiseks õigeid hinnasignaale, et teha võimalikuks ja võtta kasutusele murrangulisi uuendusi rohelisemate toodete, teenuste ja väärtusahelate, kõrgetasemelisema digitaristu ja -vahendite (nt pilv, mikroprotsessorid, tehisintellekt) ning vähem saastava ja tõhusama tootmistehnoloogia vallas. Selleks on vaja õiglast tööturgu ja konkreetseid meetmeid, et tegeleda praeguse ja tulevikus tekkiva oskuste nappuse ja ebavõrdsusega tööjõus. Selleks on vaja suuremat toodete ja teenuste valikut, usaldusväärsete ja mitmekesiste tarneahelate toetamist ning Euroopa ettevõtjate ja tarbijate nõudluse õigeaegset rahuldamist. Lisaks on vaja, et need valikud oleksid kõigile taskukohased, mis oleks kasulik eelkõige kodumajapidamistele ja VKEdele. Samuti tuleb säilitada ühtekuuluvus ühtsel turul, et selle tugevdamine ei tooks kaasa majanduslike, sotsiaalsete ja territoriaalsete erinevuste suurenemist.

Kõik see eeldab tugevat ja tulemuslikku konkurentsipoliitikat ja -normide täitmise tagamist, mis teeks Euroopa majanduse piisavalt paindlikuks, et panna alus taastumisele ning täita kestlikul, sotsiaalselt ja territoriaalselt kaasaval viisil nii rohe- kui ka digieesmärgid. Selleks, et see Euroopa Liidus saavutada, teeb komisjon liidu kohtute kontrolli all koostööd liikmesriikide konkurentsiasutustega.

⁶ Liikmesriigid võivad tehnilise toe instrumendi kaudu taotleda toetust reformide ja investeeringute kavandamiseks ja kehtestamiseks, et muu hulgas tagada riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisel riigiabi eeskirjade järgimine (vt 10. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/240, millega luuakse tehnilise toe instrument).

Praegu on komisjonil käsil **senisest ulatuslikum ja ambitsioonikam konkurentsipoliitika vahendite läbivaatamine**: eesmärk on tagada, et kõik konkurentsipoliitika vahendid (ühinemis-, konkurentsi- ja riigiabi kontroll) oleksid eesmärgipärased. Samal ajal püüab komisjon muretseda ka uusi vahendeid, millega lahendada ühtsel turul tekkivaid probleeme, näiteks pidades silmas digisisule juurdepääsu kontrollijaid või välisriigi subsidiumide moonutavat mõju. Käesoleva läbivaatamise ja lisaks jätkuvalt konkurentsireeglite jõulise täitmise tagamise eesmärk on võimaldada ELi tööstusel kaksiküleminekut juhtida, samuti on eesmärk toetada ühtse turu vastupidavust. Selle töö üksikasjad ja ajakava on esitatud käesoleva teatise lisas.

Samal ajal võib väljaspool Euroopa piire üha arvukamates jurisdiktsioonides täheldada **konkurentsipoliitikas ja -nõuete täitmise tagamise tavades suunda tõhusamale jõustamisele ja rahvusvahelisele lähenemisele**. See on oluline, et tagada kõigis sektorites aus konkurents ja võimaldada Euroopa ettevõtetel saavutada tõhus mastaap. 2024. aastal tuleb eeldatavasti 85 % maailma SKP kasvust väljastpoolt ELi. Rahvusvaheline Valuutafond rõhutas hiljuti konkurentsi olulist rolli liigse turukontsentratsiooni ennetamisel, innovatsiooni soodustamisel ja majanduse stabiilse taastumise toetamisel⁷. Sarnaseid arutelusid on peetud G7 tasandil⁸ ning sarnaselt meelestatud partnerid kasutavad valitsuskeskset meetodit, et kogu oma majanduses tervikuna konkurentsi edendada⁹. Siiski ei ole see tõenäoliselt nii kõikides jurisdiktsioonides. Seega täiendab selline rahvusvaheline konkurentsi edendamine ja koostöö ELi kaubanduspoliitika vahendeid, mille eesmärk on tagada vaba ja õiglane kaubandus ülemaailmsel ja kahepoolisel tasandil; see täiendab ka ELi algatusi rahvusvahelise arengu ja koostöö edendamiseks, näiteks rahvusvahelisi partnerlusi tarneahela strateegiliste haavatavuste vähendamiseks.

Seda arvesse võttes on käesolevas teatises sätestatud järgmine:

- riigiabi ajutise raamistiku kohaste kriisimeetmete järkjärgulise lõpetamise sammud ja kaasnevad meetmed, mille abil majanduse taastumise etapis erainvesteeringuid kaasata ja suurendada (**punkt 2**), ning
- panus, mille konkurentsipoliitika ja konkurentsireeglite täitmise tagamise käimasolev põhjalik läbivaatamine annab liidu jõupingutustesse teha vastupidaval ühtsel turul teoks rohe- ja digipööre (**punkt 3**).

⁷ „Rising Market Power – A Threat to the Recovery?“ (<https://blogs.imf.org/2021/03/15/rising-market-power-a-threat-to-the-recovery/>). Vt ka konkurentsipoliitika lühiülevaade tööstusliku kontsentreerumise ja konkurentsipoliitika kohta aadressil <https://ec.europa.eu/competition-policy/system/files/2021-11/Competition%20Policy%20Brief%20-%20Industry%20concentration%20and%20competition%20policy%202021.pdf>.

⁸ G7 digi- ja tehnoloogiaministrite deklaratsioon 28. aprillil 2021 (<https://www.gov.uk/government/publications/g7-digital-and-technology-ministerial-declaration>) ja Carbis Bay G7 tippkohtumise kommünikee (<https://www.consilium.europa.eu/media/50361/carbis-bay-g7-summit-communicue.pdf>).

⁹ Näiteks USA presidendi Bideni 9. juuli 2021. aasta täidesaatva korraldusega suurendati USA konkurentsiasutuste ressursse ja kehtestati uus lähenemisviis konkurentsi edendamiseks USA majanduses tervikuna, et peamistes tööstusharudes vähendada monopolide võimu ja turgude kontsentreeritust (<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2021/07/09/executive-order-on-promoting-competition-in-the-american-economy/>). Vt ka CANARI üksus, et saada teavet Kanadas diginõuete täitmise tagamise kohta (https://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/eng/h_00018.html#DigitalEnforcement).

2. RIIGIABI AJUTISE RAAMISTIKU PANUS ABI TAASTUMISE KIIRENDAMISSE

Kui COVID-19 pandeemia 2020. aasta märtsis kõik segi pööras, jäi ELis elavate inimeste sotsiaalne ja majanduslik elu ootamatult seisma: neil paluti jääda koju, koolid, kauplused ja bürood sulgesid ukсед, tehased lõpetasid töö. Ilma erakorralise avaliku sektori toetuseta oleksid muidu elujõulised äriühingud pidanud turult lahkuma ja uskumatult paljud inimesed oleksid kaotanud oma elatusvahendid.

Komisjon kasutas erandlike asjaolude korral võimaldatavat riigiabi eeskirjade täielikku paindlikkust, et võtta vastu **riigiabi ajutine raamistik**, millega anda liikmesriikide käsutusse kohandatud vahendid majanduse toetamiseks praegusel keerulisel ajal. Viimase 18 kuu jooksul on komisjon jätkanud eeskirjade kohandamist liikmesriikide ja ettevõtjate arenguvajadustele,¹⁰ tehes raamistikus viis muudatust, mis võimaldavad liikmesriikidel võtta mitmesuguseid toetusmeetmeid. Nüüdseks on komisjon vastu võtnud enam kui 670 otsust, millega kiideti heaks kõigi 27 liikmesriigi peale kokku üle 3 triljoni euro riigiabi¹¹ eri majandussektorites ja eri liiki abina, sealhulgas VKEdele suunatud abi kaudu. Need otsused võeti vastu rekordiliselt kiiresti tänu vastuvõtmiseks kasutatud erimenetlustele ning tihedale koostööle komisjoni ja liikmesriikide vahel.

Riigiabi ajutine raamistik sisaldab **kaitsemeetmeid, millega tagada, et avaliku sektori toetus ei moonuta ühtsel turul võrdseid tingimusi**¹². Komisjon on siiski jätkuvalt valvas **erakorralise toetuse mõju suhtes**, sest liikmesriikide suutlikkuses oma eelarve kaudu kriisile reageerida ja toetust anda on märkimisväärsed erinevusi¹³. Komisjon järelhindab ka riigiabi ajutise raamistiku kohaldamist ja teeb selle rakendamise järeldusi nii menetluslike aspektide kui ka lubatud eri liiki abi (nt VKEde puhul) mõju kohta konkurentsile ühtsel turul.

Taastumisel riigiabi ajutise raamistiku järkjärguline lõpetamine

Nagu tööstusstrateegia ajakohastatud versioonis juba märgitud,¹⁴ tuleb kriisitoetusmeetmed järk-järgult lõpetada, kui majandusolukord seda võimaldab, vältides samas kaljuefekte. See on vajalik, et vältida majanduse asümmeetrilist taastumist ja ühtsel turul majanduslike erinevuste suurenemise ohtu. **ELi majandus saab tugevalt taastuda ainult siis, kui me taastume koos.**

Seda arvestades võtab komisjon täna vastu **riigiabi ajutise raamistiku kuuenda muudatuse**, millel on kaks eesmärki:

esiteks nähakse ette **kriisimeetmete järkjärgulise lõpetamise** sammud, pidades silmas majanduses täheldatud taastumist ja pandeemia arengut. Riigiabi ajutise raamistiku alusel kehtivate meetmete pikendamine kuue kuu võrra kuni 30. juunini 2022 aitab vältida olukorda,

¹⁰ C(2020) 2215, 3. aprill 2020, C(2020) 3156, 8. mai 2020, C(2020) 4509, 29. juuni 2020, C(2020) 7127, 13. oktoober 2020, ja C(2021) 564, 28. jaanuar 2021.

¹¹ See hõlmab üksnes avaliku sektori toetust, millest tuli komisjoni ELi riigiabi eeskirjade kohaselt teavitada.

¹² Näiteks kehtestades abisaaja kohta abi ülemmäärad ja nõudes meetmeid, millega kõrvaldada märkimisväärsed turujõuga äriühingute ulatusliku rekapiitalseerimise korral konkurentsimoönutused.

¹³ Liikmesriikide esitatud andmetest tuleb välja, et 2020. aasta märtsi keskpaigast kuni detsembri lõpuni kasutati selleks ajaks 2,96 triljoni euro ulatuses heaks kiidetud abist tegelikult ära ligikaudu 544 miljardit eurot. EL 27 tasandil moodustab see ligikaudu 3,9 % ELi SKPst. Absoluutarvudes anti abist rohkem kui neljandiku (155,36 miljardit eurot) Prantsusmaal, millele järgnesid Itaalia (19,8 % ehk 107,9 miljardit eurot), Saksamaa (19,1 % ehk 104,25 miljardit eurot) ja Hispaania (16,7 % ehk 90,8 miljardit eurot). Suhtelises arvestuses on Hispaania andnud abi 7,3 % ulatuses oma SKPst, talle järgneb Prantsusmaa (6,4 %). Itaalia (6,0 %), Kreeka (4,4 %), Malta (3,9 %), Ungari (3,7 %), Portugal (3,6 %), Poola (3,6 %) ja Küpros (3,5 %).

¹⁴ C(2021) 350, 5. mai 2021.

kus ettevõtjad jäävad vajalikust avaliku sektori toetusest järsku ilma ajal, mil liikmesriikide majandust mõjutavad tõsised häired ei ole veel lõppenud. See võimaldab kooskõlastada toetuste järkjärgulist lõpetamist, võttes arvesse erinevusi majanduse taastumise kiiruses ning seda, et eri liikmesriikides on sektoreid, mis on teistest endiselt maha jäänud;

teiseks kehtestatakse muudatusega kaks **uut vahendit erainvesteeringute kaasamiseks ja nende mahu suurendamiseks, et saavutada kiirem, rohelisem ja digitaalsem taastumine:**

- **investeermistoetus majanduse kestlikuks taastumiseks** (kuni 31. detsembrini 2022): see vahend võimaldab liikmesriikidel **luua otseseid stiimuleid erainvesteeringuteks**, et majandus käima lükata. Liikmesriigid võivad seda vahendit kasutada sektorite või teatud liiki äriühingute toetamiseks, et aidata täita COVID-19 pandeemiast tingitud investeermispuudujääki. Põhjendamatute konkurentsimoonutuste vältimiseks nähakse ette kaitsemeetmed, näiteks tagamaks, et liikmesriigid kehtestavad kavad, millest saab kasu märkimisväärne arv äriühinguid, ning selleks, et tagada äriühingute piisav omapanus. Seda vahendit saavad liikmesriigid kasutada rohe- ja digipöörde kiirendamiseks, võimaldades toetada mis tahes investeeringuid, mida liikmesriigid peavad oluliseks, et pandeemia laastava mõju järel kestlikul ja tulevikukindlal viisil kiirendada oma majanduse taastumist. Üldiselt ei ole oluliselt keskkonnanäsmärke kahjustavatel investeeringutel tõenäoliselt piisavat positiivset mõju, mis kaaluks üles nende negatiivse mõju konkurentsile ja kaubandusele. Olenevalt liikmesriikide majanduse erisugustest vajadustest määravad liikmesriigid ise kindlaks selle, millised on prioriteedid, ja kavandavad erainvesteeringuid võimendavad toetuskavad.

Mitteammendavate näidetena võib nimetada järgmist:

- o äriühingute digiteerimiseks vajaliku digitaristu kasutuselevõtt või ajakohastamine;
 - o tootmisliinide kohandamine uute toodete jaoks (nt digiteerimisseadmed, elektrisõidukid);
 - o investeeringud uutesse tootmisliinidesse või masinatesse, et tarnepuudujäägi kõrvaldamiseks tootmist laiendada;
 - o vanade masinate või seadmete asendamine tõhusamate või vähem saastavate seadmetega;
 - o investeeringud seadmetesse, mida on vaja ringmajanduse/ringlussevõtu ja ressurssidele kestliku juurdepääsu parandamiseks;
 - o toetus hoonete energiatõhususe suurendamisele;
 - o toetus äriühingutele, kes soovivad hankida elektrijalgrattaid, elektrisõidukeid või muid keskkonnasõbralikke transpordivahendeid, ja/või
 - o toetus ümber-/täiendõppe programmidele, et tööstusele jaguks kvalifitseeritud tööjõudu;
- **maksevõimetoetus** (kuni 31. detsembrini 2023): see meede võimaldab liikmesriikidel **võimendada erasektori vahendeid** ja teha need kättesaadavaks investeeringuteks **VKEdesse, sealhulgas idufirmadesse ja väikestesse keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatesse**. See vahend on eriti oluline, arvestades kriisi ajal suurenenud võlataset, eelkõige väiksemate äriühingute puhul. See pakub juurdepääsu omakapitali kaudu rahastamisele, milleni sellistel äriühingutel on ise tihti raske jõuda. Näiteks võivad liikmesriigid anda sihtotstarbelistele investeermisfondidele garantiisid, millega vähenevad erainvestorite riskid ning

tehakse VKEdesse, idufirmadesse ja väikestesse keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjatesse investeerimise atraktiivsemaks.

Need kaks uut vahendit võivad samuti taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisele kaasa aidata.

3. KONKURENTSIPOLIITIKA PANUS ROHELISE, DIGITAALSE JA VASTUPIDAVA ÜHTSE TURU SAAVUTAMISSE

Liidu jõukuse läte on **pühendumus sotsiaalse turumajanduse põhimõtetele**, nagu on sätestatud Lissaboni lepingus. Konkurentsipoliitika on osa laiapõhjalisest reguleerimis- ja normide täitmise tagamise vahendite komplektist, millega tagada, et turud toimiksid klientide ja tarbijate huvides. Turgude avatuse ja konkurentsivõime säilitamise ning võrdsete tingimuste tagamisega aitab konkurentsipoliitika saavutada liidu laiemaid prioriteete, mis on sätestatud liidu õiguspoliitikas.

Täpsemalt on konkurentsipoliitika eesmärk turumoonutusi tõhusa riikliku sekkumise abil vältida ja kõrvaldada. Ühinemiskontroll võimaldab äriühingutel seeläbi kasvada, et nad omandavad teisi ettevõtjaid, sealhulgas konkurente, tarnijaid või kliente, kuid tagab samas, et asjaomasel turul tegutseb endiselt piisavalt teisi äriühinguid, kes suudavad pakkuda alternatiive, aidates seega kaasa usaldusväärsete ja mitmekesiste tarneahelate loomisele. Konkurentsieeskirjade täitmise tagamisega kantakse hoolt selle eest, et äriühingutevahelised partnerlused toovad kasu, ilma et see viiks kahjulike kartellide tekkimiseni või muude konkurentsivastaste kokkulepeteni, mis piiraksid toodete kättesaadavust või tõstaksid hindu. Samuti tagab see, et turgu valitsevad äriühingud ei kasuta oma turuvõimu konkurentide tõrjumiseks ega klientide ärakasutamiseks. Riigiabi kontrolliga reguleeritakse seda, kuidas liikmesriigid kasutavad piiratud avaliku sektori vahendeid, et toetada avaliku poliitika eesmärke, aidates Euroopa majanduses saavutada optimaalset investeeringute taset, tõrjumata välja erainvesteeringuid ning osalemata ühtset turgu kahjustavas kahjulikus võidusubsideerimises. Valdav osa avaliku sektori kulutustest ei ole riigiabi ja peaaegu kõik riigiabi kontrolli alla kuuluvatest kulutustest antakse äriühingutele otse, ilma et oleks vaja komisjoni neist eelnevalt teavitada ja neile komisjoni heakskiitu saada¹⁵.

Selles kontekstis **näitavad senised kogemused konkurentsipoliitika tulemuslikkust nii uutele turusuundumustele reageerimise kui ka liidu poliitikaeesmärkide muutmise kaudu**. Konkurentsireeglite loomupärane kohandamisvõime, sest neid kohaldatakse üksikjuhtudel, võttes arvesse ettevõtete ja turgude eripära hindamise ajal, milleks tuginetakse ajakohastele andmetele, mille on praeguste tingimuste ja prognoositavate turusuundumuste kohta esitanud turumajanduses osalejad. Juhtumitega saadud kogemusi võetakse arvesse konkurentsireeglite pideval läbivaatamisel. Aastate jooksul on selliste läbivaatamiste tulemusel vajaduse korral konkurentsiregleid korduvalt kohandatud,¹⁶ samuti on loodud uusi vahendeid¹⁷. Need kohandused on taganud, et konkurentsipoliitikaga ergutatakse jätkuvalt

¹⁵ Muu hulgas hõlbustab üldine grupierandi määrus (C(2021) 5336, ELT L 270, 29.7.2021, lk 39–75) märkimisväärselt abi väljamaksmist, võimaldades liikmesriikidel anda abi selgete eelkriteeriumide alusel otse, ilma et neil tuleks komisjoni sellistest meetmetest teavitada ja oodata komisjoni heakskiitu. Grupierandiga hõlmatud abi moodustas alates 2015. aastast kokku ELis antud riigiabist üle 96 %.

¹⁶ Näiteks COM(2012) 0209 „ELi riigiabi ajakohastamine“ või SWD(2021) 66 „ELi ühinemiskontrolli menetluslike ja pädevuslike aspektide hindamise tulemused“.

¹⁷ Näiteks ELT L 349, 5.12.2014, lk 1–19 (konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise direktiiv).

innovatsiooni ja säilitatakse kooskõlas aluslepingutega kõrge konkurentsivõimega sotsiaalne turumajandus, millest ELi kodanikud kokkuvõttes kasu saavad.

Kõigi konkurentsipoliitika vahendite (ühinemis-, konkurentsi- ja riigiabi kontroll) jooksva läbivaatamisega võimaldatakse ELi tööstusel juhtida kaksiküleminekut ning soodustatakse ühtse turu vastupidavust, andes samal ajal klientidele ja tarbijatele võimaluse sellest tulenevast kasust õiglaselt osa saada, nagu järgmistes alapunktides selgitatud. Konkurentsipoliitikas säilitatakse hästi toimivad turud, lahendades samal ajal asjasse puutuvaid turutõrkeid, aidates kaasa rohe- ja digipöördele ning ühtse turu vastupidavusele. Komisjon võtab oma praktikas jätkuvalt arvesse rohelisi, digitaalseid ja vastupidavusega seotud aspekte sellises ulatuses, mis on konkurentsi hindamise seisukohast asjakohane.

Käimasolevas läbivaatamises vaadatakse läbi ka sektorite ja vahendite üleselt olulised horisontaalsed konkurentsivahendid. Eelkõige **ajakohastab komisjon oma 1997. aasta teatist turu mõiste kohta**, võttes arvesse viimase kahekümne aasta olulisi muutusi, eelkõige digitaliseerimist ning kaupade ja teenuste pakkumise uusi viise, ning kajastades kaubandussuhete üha tihedamat seotust ja üleilmastumist¹⁸. Selles kontekstis on turu mõiste paikapanek komisjoni jaoks ühinemise ja konkurentsioiguse juhtumite hindamisel oluline samm, et mõista konkurentsikeskkonda, milles ettevõtjad tegutsevad – seda nii kindlal ajahetkel kui ka dünaamilisemalt. Kuna turud ei ole staatilised, tuleb seda analüüsi korrata iga juhtumi puhul, et võtta arvesse muutusi tootmisprotsessides, tarbijate eelistusi ja muid turu eripärasid, nagu innovatsioonitsüklid, tarneahelad, digiturgude ja nendega seotud ärimudelite eripärad ning turulepääsu hõlpsus uute tarnijate jaoks või pärast regulatiivseid muudatusi. Samuti tuleb igal juhul turu geograafilist ulatust uuesti hinnata, mille tulemusel võidakse turge määratleda kohaliku asemel üleilmsena, olenevalt sellest, kuidas need tegelikult toimivad ja eelkõige tarbijate ja klientide seisukohast. Komisjon ei otsusta, millised turud *peaksid* olema. Turuosaliste esitatud tõendite põhjal lähtub komisjon konkurentsi hindamisel sellest, kuidas konkreetne turg tegelikkuses toimib.

Juhtumite individuaalsel hindamisel täiustab komisjon pidevalt oma analüüsivahendeid, et võtta arvesse tõenäolisi tulevase turusuundumusi ja muutusi, sealhulgas ärimudelite, tehnoloogia ja kaubavoogude vallas, osana konkurentsioiguse ja ühinemiste juhtumite konkurentsimoju hindamisest, pidades silmas võimalikku konkurentsi ning konkurentide, sealhulgas väljastpoolt ELi pärit konkurentide turule sisenemise ja/või turul laienemise tõenäosust. Lõppkokkuvõttes reageeritakse ELi konkurentsipoliitika ja selle täitmise tagamisega praegustele ja prognoositavatele turutingimustele.

Lisaks vaatab komisjon praegu läbi **üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide** riigiabi raamistikku. See raamistik võimaldab liikmesriikidel ja tööstusel ühiselt ületada turutõrkeid või ühiskondlikke probleeme, luues läbipaistval ja kaasaval viisil ambitsioonikaid üleeuroopalisi projekte ning tagades samas positiivse ülekanduva mõju ELi majandusele laiemalt. Olemasoleva raamistiku hindamine näitas, et see toimib hästi. Kuigi raamistiku praegune kohaldamisala tuleks säilitada, on mõned sihipärased kohandused on siiski asjakohased,¹⁹ et võimaldada murrangulisi uuendusi kuni esmakordse tööstusliku kasutuselevõtuni ja taristuinvesteeringuteni seal, kus riiklik sekkumine on vajalik.

¹⁸ ELT C 372, 9.12.1997, lk 5–13.

¹⁹ Muu hulgas selleks, et veelgi suurendada üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide avatust, hõlbustada VKEde osalemist ning selgitada riigieelarvetest ja ELi programmidest saadavate vahendite koondamise kriteeriume.

3.1. ROHEPÖÖRDE TOETAMINE

Meie põlvkonna suurim väljakutse on võitlus kliimamuutuste ja keskkonnaseisundi halvenemisega. Olles alustatud keskkonnakestlikkuse tagamise ja 2050. aastaks kliimanetraalsuse saavutamise teekonda, on liit seadnud Euroopa roheline kokkuleppe oma visiooni ja majanduskasvu strateegia keskmesse. Eesmärk vähendada 2030. aastaks heitkoguseid vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega on Euroopa kliimaseaduse jõustumisega muutunud õiguslikult siduvaks kohustuseks²⁰. Nende eesmärkide saavutamiseks on vaja kindlat ja soodustavat õigusraamistikku, et kehtestada siduvad standardid, suurendada ambitsioonikust ja ergutada sidusrühmi oma käitumist kohandama. Eelmise aasta juulis võttis komisjon vastu paketi „Eesmärk 55“ – ettepanekud, mille eesmärk on muuta ELi kliima-, energia-, maakasutus-, transpordi- ja maksupoliitikat²¹ selliselt, et 2030. aastaks oleks võimalik vähendada kasvuhooonegaaside netoheidet vähemalt 55 %. Rohelise kokkuleppe²² muude strateegiate eesmärk on tegeleda keskkonnakriisiga laiemalt ning saavutada ressursitõhus ja puhas ringmajandus.

Konkurentsipoliitika võib täiendada õigusraamistikku, tagades tugevad ja konkurentsivõimelised turud, mis annavad õigeid hinnasignaale, et vajalikud investeeringud suunataks üleminekuks vajalikku tehnoloogiasse, hoides samal ajal maksumaksjate kulud madalad. See võib aidata luua õigeid stiimuleid äriühingutele, et nad kasutaksid ressursse tõhusalt, väldiksid kasutuskõlbmatuid varasid ja uuendaksid oma tootmisprotsesse, et teha need kestlikumaks. Lisaks võib see toetada õiglast üleminekut, millega leevendatakse kliimanetraalsusele ülemineku sotsiaalmajanduslikke ja piirkondlikke tagajärgi.

Seda arvesse võttes algatas komisjon 2020. aastal arutelu konkurentsipoliitika rolli üle rohepöördes²³. See protsess näitas lähenemist liidu keskkonna-, kliima- ja energiapoliitika toetamisel konkurentsipoliitika tähtsaks pidamisel. Tõepoolest eeldab roheline kokkuleppe eesmärkide saavutamine õigusraamistiku ja konkurentsipoliitika tulemuslikku koostoimet.

Roheliste investeeringute puudujäägi ületamine ja õiglase ülemineku võimaldamine

Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkide saavutamiseks on vaja suuri avaliku ja erasektori investeeringuid, mistõttu kulutatakse Euroopa uue pikaajalise eelarve ja taasterahastu „NextGenerationEU“ 1,8 triljonist eurost vähemalt 30 %²⁴ kliimamuutustega võitlemiseks. Taasterahastu „NextGenerationEU“ juhtalgatuse ning taaste- ja vastupidavusrahastu raames peavad vähemalt 37 % liikmesriikidele eraldatud vahenditest moodustama kliimameetmed,

²⁰ ELT L 243, 9.7.2021, lk 1–17.

²¹ Vt komisjoni ettepanek piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kohta (COM(2021) 564 final), ettepanek läbivaadatud energia maksustamise direktiivi kohta (COM(2021) 563 final) ja tulevane ettepanek BEFITi kohta („Äritegevus Euroopas: tulumaksu maksustamise raamistik“).

²² Nt „Strateegia „Talust taldrikule“ õiglase, tervisliku ja keskkonnahoidliku toidusüsteemi edendamiseks“ (COM(2020) 381 final); „Uus ringmajanduse tegevuskava. Puhtama ja konkurentsivõimelisema Euroopa nimel“ (COM(2020) 98 final); „ELi elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi“ (COM(2020) 380 final); „Heas seisundis planeet kõigi jaoks – ELi tegevuskava „Õhu, vee ja pinnase nullsaaste suunas““ (COM(2021) 400 final).

²³ Konverents „Konkurentsipoliitika panus Euroopa rohelisse kokkuleppesse“, veebruar 2021 https://ec.europa.eu/competition-policy/green-gazette/conference-2021_en.

²⁴ 2018. aasta hindades.

mis aitavad kaasa rohepöördele²⁵. Selline rahastamine riiklikest vahenditest on oluline ka selleks, et võimendada erainvesteeringuid, millest vajadusest tingituna rahastatakse suuremat osa vajalikest investeeringutest.

Riigiabi eeskirjad on juba tõestanud oma väärtust: näiteks **energia- ja keskkonnavalase riigiabi suunised**²⁶ on aidanud edendada 2020. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks hästi läbimõeldud avaliku sektori toetusprogramme, millega investeeriti majandusse üle 202 miljardi euro, sealhulgas selleks, et suurendada taastuvate energiaallikate kasutamist seal, kus erainvesteeringud osutusid ebapiisavaks. Samuti on need aidanud kaasa piiratud avaliku sektori vahendite tulemuslikule kasutamisele: kuna riigiabi eeskirjadega hakati suurtele taastuvenergiajaamadele antava abi puhul nõudma hankekonkurssi, on selle abi maksumus mitmel juhul vähenenud enam kui poole võrra ning nüüd tuleb Euroopas juurde projekte, mis viiakse ellu ilma riikliku toetuseta²⁷.

Edaspidi toetab komisjon ambitsioonikaid kliima-, energia- ja keskkonnavalasid riigiabi eeskirjade ulatusliku läbivaatamisega veelgi enam, keskendudes samal ajal ka erainvesteeringute kaasamisele. Mõned näited:

alates 2022. aastast kohaldatavate läbivaadatud energia- ja keskkonnavalase riigiabi suuniste ehk **kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suuniste** eesmärk ning üldise grupierandi määruse asjaomaste osade läbivaatamise eesmärk on tagada sidus, tulevikku suunatud ja paindlik raamistik, mis võimaldab liikmesriikidel anda roheline kokkuleppe elluviimiseks vajalikku toetust. Selleks näeb komisjon ette, et uued kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suunised võimaldaksid²⁸ näiteks toetada tööstuse CO₂ heite vähendamise jõupingutusi, mis põhinevad rohepöörde saavutamist võimaldaval tehnoloogial, kasutades selliseid vahendeid nagu CO₂ heite hinnavahe leping, näiteks seoses vähese CO₂-heitega vesiniku tarnimisega²⁹. Lisaks tehakse ettepanek toetada näiteks meetmeid CO₂ neutraalsete või vähese CO₂ heitega tootmisprotsesside majanduslikult elujõuliseks muutmiseks (sealhulgas olemasolevate rajatiste ümberehitamisega, kui on vaja suurendada elektrifitseerimist). Selleks et kajastada vajavat laiapõhjalist lähenemisviisi, kavatab komisjon hõlbustada toetust ka sellistes valdkondades nagu ringmajandus ja bioloogiline mitmekesisus, samuti keskkonnahoidlik või heitevaba liikuvus ning energiatõhusad hooned.

Käimasoleva riigiabi eeskirjade läbivaatamise eesmärk on ka tagada **kooskõla nii kehtivate kui ka uute regulatiivsete põhimõtetega, mis on Euroopa roheline kokkuleppe jaoks olulised**, näiteks põhimõttega „saastaja maksab“. Nendes eeskirjades pööratakse positiivse ja negatiivse mõju individuaalsel hindamisel erilist tähelepanu ka olulise kahju puudumise põhimõttele. Selleks toetatakse kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suuniste eelnõuga järkjärgulist fossiilkütuste kasutamise lõpetamist, selgitades, et sellise kütusega, eelkõige kõige saastavamate kütustega, nagu nafta, kivisüsi ja pruunsüsi, seotud projektidele

²⁵ Lisaks toetab ühtekuuluvuspoliitika ka kliimapööret, andes vähemalt 30 % Euroopa Regionaalarengu Fondist ja 37 % Ühtekuuluvusfondist. Lisaks aitab õiglase ülemineku fond leevendada kliimapöörde majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi sellest kõige enam mõjutatud territooriumidel.

²⁶ Keskkonna- ja energiaalase riigiabi suunised aastateks 2014–2020 (2014/C 200/01).

²⁷ Vt „Retrospective evaluation support study on EEAG“, mis on avaldatud aadressil:

https://ec.europa.eu/competition-policy/document/download/69020dc0-b852-4952-9319-542637228f91_en.

²⁸ Vt konsulteerimiseks mõeldud eelnõu: https://ec.europa.eu/competition-policy/public-consultations/2021-ceeag_et

²⁹ St lepingud, mis annavad toetusajaajatele õiguse saada makse, mis katab erinevuse fikseeritud ja võrdlushinna vahel.

antavat riigiabi ei peeta tõenäoliselt riigiabi eeskirjadega kokkusobivaks³⁰. Üldisemalt võib komisjon, kui see on asjakohane, võtta abiga konkurentsile ja kaubandusele avalduva negatiivse mõju hindamisel arvesse negatiivseid välismõjusid.

Euroopa roheline kokkuleppe kohaselt on vaja ka **asjakohaseid stiimuleid, mis paneksid uuendama ja tarbijatele puhtamaid tooteid pakkuma**. Kuigi seda tehakse peamiselt reguleerimise kaudu, võib konkurentsipoliitika aidata veelgi stimuleerida tarbijate nõudlust puhtamate toodete järele ja luua õiged raamtingimused. Näiteks tehakse kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suuniste eelnõus ettepanek hõlbustada abi andmist CO₂ heiteta / vähese CO₂ heitega sõidukite soetamiseks ja investeeringuteks asjaomasesse laadimis- ja tankimistaristusse ning see võimaldab toetada keskkonnahoidlikumaid tootmisprotsesse.

Komisjoni strateegias säästva ja aruka liikuvuse kohta on eraldi rõhutatud konkurentsioiguse panust eesmärki saavutada kõikide transpordiliikide arvestuses kaksikülemine³¹. Eelkõige kasutatakse **transpordisektoriga** seotud riigiabi eeskirjade käimasolevat läbivaatamist selleks, et toetada sektori kestlikku taastumist COVID-19 pandeemiast ja tugevdada selle suutlikkust minna 2050. aastaks üle kliimanetraalsusele, nimelt antakse vähem saastavatele transpordiliikidele järjest rohkem võimalusi konkureerida võrdsetel tingimustel³² ja luuakse roheline investeeringute tugiraamistik. Alates 2008. aastast on komisjon heaks kiitnud ligikaudu 130 meetet, mille eesmärk on edendada ELi transpordi siseturu tõhusust ja kestlikkust, sealhulgas **parandades raudteetranspordi digiteerimist ja suurendades selle koostalitlusvõimet ning toetades maanteetranspordist säästvamaid transpordilahendusi**, nagu sisevee- ja ühendveod³³. Raudteetranspordi suhtes kohaldatavate riigiabi eeskirjade³⁴ läbivaatamisega viiakse need täielikku kooskõlla liidu peamiste prioriteetidega. Eesmärk on toetada üleminekut säästvamatele transpordiliikidele, lihtsustades samal ajal grupierandite kaudu abimeetmete menetlusi keskkonnahoidlikuma maismaatranspordi ja ühendvedude valdkonnas. Sel eesmärgil kaalub komisjon ka ettepanekut sellise nõukogu määruse vastuvõtmiseks, mis võimaldaks komisjonil võtta vastu grupierandi määrad maismaatranspordi valdkonnas kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 93.

Riigiabipoliitikal on oluline roll ka roheline kokkuleppe elluviimiseks vajalike **murranguliste uuenduste võimaldamisel**, kui riskid on ühe äriühingu või liikmesriigi jaoks liiga suured. Tänu sellele, et liikmesriigid eraldasid rohkem kui 6 miljardi euro ulatuses rahalisi vahendeid, mis aitas erainvesteeringutena kaasata täiendavad 14 miljardit eurot, on akude väärtusahela valdkonnas kaks üleeuroopalist huvi pakkuvat tähtsat projekti võimaldanud teha märkimisväärsed investeeringuid teadusuuringutesse ja innovatsiooni, samuti uue akutehnoloogia esmakordsesse tööstuslikku kasutuselevõttu, tagades samal ajal positiivse

³⁰ Sama kehtib ka selliste meetmete kohta, mis hõlmavad uusi investeeringuid maagaasi, välja arvatud juhul, kui liikmesriigid tõestavad seotuse efekti puudumist. Liikmesriigid peavad muu hulgas selgitama seda, kuidas nad tagavad, et need investeeringud aitavad kaasa liidu 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärkide saavutamisele, ning seda, kuidas nad ei loo maagaasi kasutamisel seotuse efekti.

³¹ COM(2020) 789 final.

³² COM(2020) 789 final, punkt 76.

³³ Koroona viiruse puhangu kontekstis võimaldasid ELi riigiabi eeskirjad liikmesriikidel säilitada raudtee-kaubaveo ja reisijateveo ettevõtjate konkurentsivõime kooskõlas ELi roheline kokkuleppe eesmärkidega: pandeemia algusest alates on komisjon heaks kiitnud kaheksa meetet, millega antakse raudteeveo-ettevõtjatele raudteekasutustasude vähendamise vormis abi – heakskiidetud eelarves kokku ligikaudu 1,6 miljardi euro ulatuses.

³⁴ Vt : https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13154-Rail-transport-revision-of-State-aid-guidelines_et; https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13153-Greener-land-transport-simplified-state-aid-rules-New-Land-Transport-Enabling-Regulation-_et

ülekanduva mõju Euroopa tööstusele laiemalt³⁵. Samamoodi jätkab komisjon liikmesriikide aktiivset toetamist **puhta vesiniku tehnoloogiaid ja süsteeme toetavate üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide** kavandamisel.

Lisaks võimaldavad uued **regionaalabi suunised**³⁶ liikmesriikidel toetada kõige ebasoodsamas olukorras olevate piirkondade ning ülemineku- ja struktuursete probleemidega piirkondade, eelkõige õiglase ülemineku fondi piirkondade kohanemist rohe- ja kliimapöördega, tagades samal ajal liikmesriikidele võrdsed tingimused. See on oluline, sest riigiabi eeskirjad peavad jätkuvalt säilitama siseturu terviklikkuse, võttes arvesse ELi aluslepingutes sätestatud ühtekuuluvuseesmärke, mis on Euroopa integratsiooni keskmes³⁷.

Nõuete täitmise tagamine ja koostöö Euroopa roheline kokkuleppe eesmärkide edendamiseks

Lisaks riiklikest vahenditest vajaliku rahastamise võimaldamisele saab komisjon Euroopa roheline kokkuleppe eesmärke edendada ka konkurentsi- ja ühinemiseeskirjade jõulise täitmise tagamise kaudu. Näiteks määras komisjon 2021. aasta juulis viiele autotootjale autoreostuse vähendamise potentsiaaliga tehnoloogia kasutuselevõttu aeglustava kokkumängu eest 875 miljoni euro suuruse trahvi³⁸.

Konkurentsipoliitika võib rohepöördele veelgi kaasa aidata, **võimaldades äriühingutel teha koostööd tõeliselt keskkonnahoidlike algatuste ühiseks elluviimiseks, vältides samal ajal nn rohepesu, mis kahjustaks tarbijaid**. Kui see on asjakohane, tuleks konkurentsi hindamisel alati arvesse võtta, et tarbijad eelistavad kestlikke tooteid, teenuseid ja tehnoloogiaid. Näiteks võivad konkurentsi piiravad kokkulepped olla vabastatud ELi toimimise lepingu artikli 101 lõikes 1 sätestatud keelust, kui nendega klientidele loodav kasu korvab neile tekitatud kahju. Need eelised võivad hõlmata näiteks mittekestliku toote asendamist kestliku tootega ja seega selle pikaealisuse või muude omaduste parandamist, suurendades seeläbi väärtust, mida tarbijad sellele tootele omistavad³⁹.

Selleks et aidata Euroopa põllumajandustootjatel toime tulla saaste, kliimamuutuste ja muude kestlikkusega seotud probleemidega, nähakse ühise põllumajanduspoliitika reformiga ette uus erand, mida saab põllumajandusalastes kestlikkuse kokkulepetes konkurentsieskirjadest teha⁴⁰. Komisjon koostab suunised, et aidata sidusrühmadel uut erandit rakendada.

³⁵ Komisjoni 9. detsembri 2019. aasta otsus juhtumites SA.54793, SA.54801, SA.54794, SA.54806, SA.54808, SA.54796 ja SA.54809 – „Summer IPCEI Batteries“ ning 26. jaanuari 2021. aasta otsus juhtumites SA.55855, SA.55840, SA.55844, SA.55846, SA.55858, SA.55831, SA.56665, SA.55813, SA.55859, SA.55819, SA.55896 ja SA.55854 – „Autumn IPCEI Batteries“.

³⁶ ELT C 153, 29.4.2021, lk 1–46.

³⁷ Vt ka COM(2020) 21 final, „Kestliku Euroopa investeerimiskava“.

³⁸ Komisjoni 8. juuli 2021. aasta otsus juhtumis AT.40178 – *Autode heitgaasid*. Teine näide on komisjoni heakskiit kontserni Schwarz Group ja SUEZI jäätmekäitlusettevõtjate ühinemisele tingimusel, et osapooled tagavad vara võõrandamisega, et kliendid saavad jätkuvalt kasu vähem saastavatest kergpakendite sortimise teenustest (14. aprilli 2021. aasta otsus juhtumis M.10047).

³⁹ Täiendavaid näiteid leiab konkurentsipoliitika lühiülevaatest „Competition Policy in Support of Europe’s Green Ambition“ (Konkurentsipoliitika Euroopa roheline ambitsiooni toetuseks) (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/63c4944f-1698-11ec-b4fe-01aa75ed71a1>).

Sarnast kasu võib arvesse võtta ühinemiste mõju hindamisel niivõrd, kui võrd tehingupooled on sellest teatanud ning selline kasu on kontrollitav, ühinemisele eriomane ja tarbijatele kasulik.

⁴⁰ See säte vabastab ELi toimimise lepingu artikli 101 kohaldamisest kestlikkuse kokkulepped, mis on sõlmitud tootjate ja/või muude toidu väärtusahelas osalejate vahel eesmärgiga saavutada keskkonnakaitse, kliimamuutuste ennetamise, loomade tervise ja heaolu valdkonnas seadusega nõutust rangemad standardid. Erandit kohaldatakse

Komisjon on õiguskindluse tagamiseks valmis suuniseid küsivatele äriühingutele vastama, sealhulgas juhul, kui äriühingud kaaluvad kestlikkuseesmärkide saavutamiseks kokkulepete sõlmimist. Samal ajal konsulteerib komisjon **horisontaalsete grupierandi määruste ja suuniste** käimasoleva läbivaatamise käigus ka selle üle, millistel tingimustel saab konkurentide koostöö aidata kaasa kestlikele toodetele või tootmisprotsessidele.

3.2. DIGIPÖÖRDE TOETAMINE

COVID-19 kriis on märkimisväärselt kiirendanud digipööret Euroopa majanduses. Peeaegu üleöö on kaugtöö ja -õppimine muutunud normiks, ettevõtted on enneolematu ulatuses üle läinud e-kaubandusele ning haldusasutused on avalike teenuste osutamiseks kasutusele võtnud digirakendused. See näitab Euroopa tohutut kohanemisvõimet ja innovatsioonipotentsiaali. Siiski ei tohiks see anda põhjust enesega rahuloluks, sest paljud Euroopa majanduse valdkonnad ja mitmed, eelkõige vähim arenenud piirkonnad on endiselt maha jäänud digipöörde, õigetele oskustele juurdepääsu või tiptasemel taristute ja suutlikkuse kasutuselevõtu ning ettevõtetes digivahendite kasutuselevõtu osas, et suurendada tootlikkust. Teatises „Digitaalne kompass 2030: Euroopa tee digikümnendil“ on sätestatud ELi digipöörde eesmärgid ja sihid aastani 2030, et kujundada liidu kodanikele ja ettevõtetele inimkeskne, kestlik ja jõukas digitulevik. 15. septembril 2021 tegi komisjon ettepaneku võtta kaasseadusandliku menetluse raames vastu otsus, millega luuakse poliitikaprogramm „Tee digikümnendisse“, mis sisaldab digieesmärke ja sihte ning pakub konkreetseid vahendeid nende saavutamiseks komisjoni ja liikmesriikide koostöö kaudu⁴¹. Vähemalt 20 % taaste ja vastupidavusrahastust liikmesriikidele eraldatud vahenditest tuleb kasutada meetmete jaoks, mis aitavad kaasa digipöördele⁴².

Digimajanduse kasvavat tähtsust arvestades ei tohiks EL digiteerimisel maha jääda ning peaks samal ajal säilitama digitaalsel ühtsel turul konkurentsitingimused ja võrdsed võimalused. Riigiabipoliitika võib aidata rahuldada vajadust suuremahuliste investeeringute järele, et toetada vajaliku taristu kui digitaalrajatise selgroo arendamist, tõrjumata välja erainvesteeringuid ja aidates ületada digilõhet. Samal ajal on konkurentsipoliitika keskne eesmärk säilitada digiturgude konkurentsivõime. Kuna veebiplatvormidel on tavaliselt tugev võrguefekt ja võitja-võtab-kõik-dünaamika ning märkimisväärne mastaabisääst ja nullilähedased piirkulud, on ülimalt oluline tagada algusest peale valmisolek, õiglus ja avatus konkurentidele. Võttes arvesse veebiplatvormide eripära, tuleb jätkata konkurentsieeskirjade täitmise tagamist ning täiendada ja täiustada vahendeid, et veebiplatvorme ja andmemajandust võimalikult hästi ära kasutada.

üksnes juhul, kui kehtivatest kestlikkuse kokkulepetest tulenevad konkurentsipiirangud on soovitud standardi saavutamiseks hädavajalikud, st need ei piira konkurentsi vajalikust rohkem. Erand annab põllumajandustootjatele võimaluse juurutada põllumajanduses keskkonnahoidlikumaid tavasid ja saada vastukaaluks mitmesuguseid hüvesid (kõrgemad hinnad, pikaajalised tarnesuhted jne).

⁴¹ COM(2021) 574 final.

⁴²Osana jõupingutustest toetada uudistemeedia ja audiovisuaalsektori taastumist ja digipööret aitavad seda eesmärki täita digitaalse sisu, näiteks digitaalmeedia tootmise ja levitamise edendamise meetmed (vt COM(2020)784 (final) ja uudistemeedia digiteerimise juhendvorm: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/template_RFF_digitalisation_of_news_media.pdf)

Digiinvesteeringute puudujäägi kõrvaldamine

Digitaristut on mitut liiki ja suured investeerimislingad ei ole kuskile kadunud⁴³. Seejuures pööratakse erilist tähelepanu ühenduvusvõrgustikele, kuna need on digimajanduse ja -ühiskonna alus ning olulised peaaegu kõigile ettevõtjatele ja tarbijatele. Digiteerimisega kasvab pidevalt tarbija vajadus alla- ja üleslaadimiskiiruse järele. Digikompassi teatise kohaselt peaksid kõik Euroopa majapidamised olema hiljemalt 2030. aastaks kaetud gigabitivõrguga ja kõik asustatud piirkonnad 5G-võrguga⁴⁴.

Enamik telekommunikatsioonitaristusse tehtavatest investeeringutest on pärit erainvestoritelt. Selleks et suurendada nendepoolse võrkude kasutuselevõtu kulutõhusust, kutsub komisjon eraoperaatoreid üles tegema koostööd **võrgu jagamisel**, tagades samal ajal, et seda tehes ei vähendata ebaõiglaselt konkurentsi igal üksikjuhul⁴⁵. Komisjon võib tulevikus anda horisontaalsete suuniste läbivaatamise käigus lisajuhiseid võrgu jagamise kohta.

Riigiabipoliitikal on keskne roll digikümneni eesmärkide saavutamisel viisil, mis aitab ületada digilõhet, tagades eelkõige maa- ja äärepoolsetes piirkondades suurema lairibauhenduse kättesaadavuse ja leviku ning toetades kvaliteetsemaid ja taskukohasemaid teenuseid⁴⁶. **Lairibauhendust käsitlevad riigiabi suunised**⁴⁷ ja üldise grupierandi määruse eeskirjad hõlbustavad turvaliste ja toimivate võrkude sihipärast ja kestlikku kasutuselevõttu, kui erasektori teenusepakkujad tõenäoliselt ei investeeriks või ei paku nõuetekohast taristut klientide kiiresti arenevate vajaduste rahuldamiseks. Suuniste käimasoleva läbivaatamise eesmärk on veelgi hõlbustada lairibavõrgu kasutuselevõttu, et kiirendada digipööret ja suurendada ühenduvust. Näiteks tahab komisjon uute suuniste abil muuta märkimisväärselt seda, milliseid ühenduvusse tehtavaid investeeringuid peetakse tavaliselt vajalikuks, et reageerida muutuvatele vajadustele, jäädes samas avatuks liikmesriikidele, kellel on suuremad vajadused. Lisaks näeb komisjon ette, et suuniste kohaldamisala tuleks laiendada investeeringutele mobiilsidetaristusse⁴⁸ ja kasutuselevõtumeetmetele, nagu ühenduvus- ja sotsiaalvautšerid, mis on kooskõlas tehnoloogia arenguga ning liidu digitaalsete ja sotsiaalsete eesmärkidega.

Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni raamistiku ja vastavate üldise grupierandi määruse eeskirjade läbivaatamise eesmärk on neid eeskirju ajakohastada, et võtta arvesse hiljutisi turu- ja tehnoloogiaarenguid ning seeläbi hõlbustada erasektori investeeringuid, mis kiirendavad kaksiküleminekut.

⁴³Sellised taristud on näiteks pilved ja mikroprotsessorid, millega seoses toetab komisjon liikmesriikide tulevase üleeuroopalise huvi pakkuvaid tähtsaid projekte; vt veel punkt 3.3.

⁴⁴ COM(2021) 118.

⁴⁵Nt komisjoni positiivne seisukoht, mille ta võttis Itaalias TIMi ja Vodafone'i koostöö kohanduste suhtes, mida need ettevõtjad tegid ja mis tundusid esmapilgul asjakohased, et leevendada võimalikke probleeme, mis tulenevad nende kahe mobiilsideoperaatori vahelistest võrgu jagamise kokkulepetest (kättesaadav aadressil: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_414). Vt ka pooleliolev juhtum AT.40305 – *Network sharing – Czech Republic*, milles komisjon algatas 1. oktoobril 2021 T-Mobile CZ, CETINi ja O2 CZ võetud kohustuste turukontrolli, paludes kõigilt huvitatud isikutelt tagasisidet.

⁴⁶Samuti kaasatakse ühtekuuluvuspoliitika, et aidata vähem arenenud piirkondadel kaotada digiinvesteeringuid mõjutavad turutõrked, eelkõige äärepoolsetes ja vähem arenenud piirkondades.

⁴⁷ ELT C 25, 26.1.2013, lk 1.

⁴⁸Üleminek igale uuele mobiilsidepõlvkonnale on üldiselt järkjärguline. Näiteks eeldatakse, et üleminek 4G-lt eraldiseisvale 5G-le on riigiabi seisukohast asjakohane samm.

Valitsevate platvormide turuvõimu kontrolli all hoidmine

Komisjon on ülemaailmne liider konkurentsieeskirjade täitmise tagamisel digisektoris. Praegu uurib komisjon mitmel juhul, kas turgu valitsevad digiplatvormid on rikkunud ELi konkurentsieeskirju, näiteks diskrimineerinud kolmandaid isikuid andmetele juurdepääsul või kuritarvitades oma väravahoidjarolli sisu levitamisel rakenduste poe kaudu⁴⁹. Kui komisjoni kahtlused leiavad kinnitust, võib ta määrata trahve ja lõpetada konkurentsivastase tegevuse või nõustuda tulevikku suunatud kohustustega, mis muudavad asjaomaste ettevõtjate äritegevuse laadi ELis.

Komisjon on juba mitmel korral varem karistanud turgu valitsevaid digiettevõtjaid konkurentsivastase tegevuse eest. Näiteks 2017. aasta juunis määras komisjon Google'ile 2,42 miljardi euro suuruse trahvi selle eest, et Google eelistas ebaseaduslikult oma hinnavõrdlusteenuseid konkurentide omadele⁵⁰. 10. novembril 2021 jättis Üldkohus komisjoni otsuse jõusse, kinnitades, et komisjoni lähenemisviis oli õige ja õiguslikult korrektne. Selle tulemusena muutis Google otsinguteenust, et võimaldada reklaamida kolmandate isikute hinnavõrdlusteenuseid. Täna on kõigist selle otsinguteenuse kaudu reklaamitavatest toodetest umbes 75 % pärit kolmandatelt isikutelt, võrreldes mitte ühegi tootega enne komisjoni sekkumist.

2018. aasta juulis määras komisjon Google'ile 4,34 miljardi euro suuruse trahvi mitmesuguste Androidi operatsioonisüsteemi ja rakendustega seotud ebaseaduslike äritavade eest, mille eesmärk oli kaitsta ja tugevdada Google'i turgu valitsevat seisundit üldiste internetiotsingute turul⁵¹. Tulemusena loobus Google keelust, mille kohaselt telefonitootjad ei tohi turule lasta mudeleid, mis kasutavad Androidi avatud lähtekoodiga operatsioonisüsteemi muid kui Google'i versioone. Samuti võttis Google uute Android-seadmete jaoks kasutusele valikuakna, mille kaudu kuvatakse praegu kasutajatele seadme seadistamise ajal kuni üksteist konkureerivat otsinguteenuse pakkujat.

Pidades silmas, kui tähtsad on **andmed ettevõtjate innovatsioonipotentsiaali peamise komponendina**, täiendab konkurentsieeskirjade täitmise tagamine komisjoni reguleerivaid meetmeid, millega edendatakse andmete jagamist ning luuakse võrdsed tingimused väravahoidjate ja väiksemate ettevõtjate vahel. Andmetele juurdepääs või andmete kuhjumine mängis rolli mitmes hiljutises ühinemisuhtumis⁵² ning on mõnes eespool nimetatud pooleliolevas konkurentsieeskirjade rikkumise juhtumis kahjuteoorias kesksel kohal. Samal ajal on komisjon nõuete täitmise tagamisel tunnistanud **eraelu puutumatus** tähtsust **konkurentsiparameetrina** ning võtnud endale kohustuse tagada muu hulgas selle konkurentsimõõtme säilimine⁵³.

Lisaks on komisjon teinud tööd selle nimel, et kohaneda digiturgude kiirelt muutuva olemuse ja eripäradega. Näiteks kasutas komisjon **ajutisi meetmeid**, millega nõuti, et ettevõtja

⁴⁹ Näiteks: pooleliolevad uurimised juhtumites AT.40652 – *Apple – App Store Practices (e-books/audiobooks)*; AT.40670 – *Google - Adtech and Data-related practices*; AT.40716 – *Apple - App Store Practices*; AT.40684 – *Facebook leveraging*; AT.40703 - *Amazon - Buy Box*; AT.40462 - *Amazon Marketplace*; AT.40437 - *Apple - App Store Practices (music streaming)*.

⁵⁰ Komisjoni 27. juuni 2017. aasta otsus juhtumis AT.39740 – Google'i otsinguteenus (*Google Shopping*).

⁵¹ Komisjoni 18. juuli 2018. aasta otsus juhtumis AT.40099 – *Google Android*.

⁵² Komisjoni 6. septembri 2018. aasta otsus juhtumis M.8788 – *Apple/Shazam*; komisjoni 17. detsembri 2020. aasta otsus juhtumis M.9660 – *Google/Fitbit*.

⁵³ Komisjoni 6. detsembri 2016. aasta otsus juhtumis M.8124 – *Microsoft/LinkedIn*.

Broadcom lõpetaks modemite ja telerite digimuundurite⁵⁴ kiipide klientide suhtes ainuõigust käsitlevate sätete kohaldamise, ning jätkab selle vahendi kasutamist, et tõhusalt võidelda konkurentsi tõsise ja korvamatu kahjustamise ohu vastu. Üldiselt jälgib komisjon pidevalt monopolidevastaste menetlus- ja analüüsivahendite tõhusust, et tagada nende sobivus digiajastu probleemidega toimetulekuks.

Komisjon on kasutanud ka sektoriuuringuid, et teha varakult ja põhjalikult kindlaks võimalikud konkurentsiprobleemid turul. Viimane **sektoriuuring** algatati 2020. aasta juulis **tarbijasegmendi asjade interneti kohta**, mis on kasvav sektor ning koosneb võrguga ühendatud toodetest ja teenustest, mida saab kaugjuhtida digitaalassistendi või mobiilseadme abil. 2021. aasta juuni esialgses aruandes kirjeldati võimalikke probleeme, nagu ainuõigust käsitlevad sätted või seosmüügi kokkulepped, koostalitlusvõime küsimused, andmete kuhjumine, mida võetakse arvesse komisjoni konkurentsieeskirjade täitmise tagamisel ja käimasolevas regulatiivses töös.

Komisjoni kogemusi konkurentsieeskirjade täitmise tagamisel on kasutatud digiturgude õigusakti⁵⁵ ettepaneku koostamisel: see on uus regulatiivne vahend, millega kehtestatakse eeskirjad suurtele digiplatvormidele, kes toimivad digiturgudel värvahoidjatena. Kui **digiturgude õigusakt** vastu on võetud, toimib see **koos konkurentsieeskirjadega**: digiturgude õigusaktiga kehtestatakse määratud värvahoidjatele eelreguleerimismõõdud, et tagada konkurentile avatud ja õiglasel digiturul, kuid konkurentsieeskirju kasutatakse selleks, et tagantjärele kontrollida iga üksiku juhtumit eraldi.

Digiturgude eripära kajastavad konkurentsieeskirjad

Selleks et parandada oma suutlikkust hoida ära kõik võimalikud konkurentsieeskirju rikkuvad omandamised, on komisjon avaldanud suunised ühinemismääruse artikli 22 kohaldamise kohta, et vajaduse korral julgustada liikmesriike esitama läbivaatamiseks teavet potentsiaalselt probleemsete tehingute kohta, isegi kui need ei vasta riiklikele teatamiskünnistele. Eelkõige võib see olla nii selliste innovatiivsete digiettevõtjate omandamisel, mille konkurentsipotentsiaal on suurem kui seda võiks nende käibest eeldada. Komisjoni ettepanek digiturgude õigusakti kohta sisaldab sätet, mis peaks võimaldama komisjonil saada digitaalsetelt värvahoidjalt teavet digiteenuseid osutavate ettevõtjate omandamise kohta, ning suurendama seega tema teadmisi nende tehingute ja nende äriliste põhjenduste kohta ning parandama seeläbi tema analüüsivahendeid ja suutlikkust teha kindlaks omandamised, millel võib olla negatiivne mõju konkurentile.

Selles uues ärikeskkonnas, kus andmed on muutunud innovatsiooni ja majanduskasvu mootoriks, peavad ettevõtjad teadma, millal ja mis liiki andmeid nad saavad konkurentide, tarnijate või klientidega jagada. Konkurentsieeskirjade järgimise ennustatavus on ülitähtis, et võimaldada andmete ulatuslikumat jagamist, mida edendatakse selliste komisjoni andmealgatustega nagu andmehaldust käsitlev õigusakt ja kavandatav andmealane õigusakt. Vastuseks sellele vajadusele esitatakse **horisontaalsete suuniste** käimasoleva läbivaatamise käigus ajakohastatud suunised andmete jagamise kohta, tagamaks, et ettevõtjad saavad andmeid võimalikult ulatuslikult kasutada konkurenti kahjustamata, ning võimaldades kasu saada andmehaldust käsitleva õigusakti ja andmealase õigusakti kõigist võimalustest selles valdkonnas. Samuti peavad ettevõtjad e-kaubanduse ja veebiplatvormide kasvu tõttu teadma, milliseid piiranguid nad võivad seaduslikult lisada oma tarnijate või veebiturustajatega

⁵⁴Komisjoni 16. oktoobri 2019. aasta ajutiste meetmete otsus juhtumis AT.40608 – *Broadcom*.

⁵⁵ COM(2020) 842 final.

sõlmitavatesse lepingutesse. Selle eesmärgi saavutamiseks antakse **vertikaalse grupierandi määruse ja suuniste** läbivaatamisega ettevõtjatele ajakohased suunised, sealhulgas uute tarne- ja turustusmodelite kohta.

Ettevõtjatel võib olla vaja teha koostööd, et tuua turule uuenduslikke ja tõhusamaid lahendusi, mis aitavad kaasa digipöördele. Võttes arvesse digitaalturgude kiiret arengut ja eripärasid, on komisjon vajaduse korral valmis andma suuniseid, et aidata sõlmida konkurentsi soodustavaid kokkuleppeid, mille puhul kasu, mida muidu ei saavutataks, kaalub üles võimaliku kahju tarbijatele. Näiteks saatis komisjon hiljuti kirja Gaia-X-ile, organisatsioonile, kelle eesmärk on edendada ja hõlbustada avatud tarkvara ja andmete jagamise taristu ning ühendatud pilveteenuste arendamist Euroopas, andes tagasisidet selle kohta, kuidas hinnata konkurentsieskirjade järgimist seoses organisatsiooni liikmesuse ja töökorraga.

Digiplatvormide esilekerkimine on suurendanud tööturgude paindlikkust ja juurdepääsetavust, kuid mõnel juhul on see viinud raskete töötingimusteni platvormimajanduses ja mujal. Paralleelselt komisjoni seadusandliku algatusega, mille eesmärk on parandada töötingimusi platvormimajanduses, on komisjon esitanud algatuse, **et täpsustada asjaolusid, mille korral konkurentsieskirjad ei takista kollektiivlepingute sõlmimist üksinda tegutsevatel füüsilisest isikust ettevõtjatel**, kes on nõrgal positsioonil ja tahavad oma töötingimusi parandada.

3.3 ÜHTSE TURU VASTUPIDAVUSE SUURENDAMINE

Viimased kuud on meile meelde tuletanud ka ühtse turu rolli liidu majanduskasvu, konkurentsivõime ja tööhõive peamise edendajana ning tugevama, tasakaalustatuma ja õiglasema majanduse arendamise peamise eelisenä. COVID-19 kriis näitas selgelt, et kriisidele reageerimiseks **peab ühtne turg olema vastupidav ja paindlik, et kohaneda kiiresti muutuvate oludega**. Samuti näitas see, millist ohtu ühtsele turule põhjustavad isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumise piirangud, häired tarneahelates ja oluliste toodete puudumine.

Selleks et tagada parem valmisolek tulevasteks kriisideks, on komisjon teatanud ka oma kavatsusest esitada ettepanek **ühtse turu erakorraliste meetmete paketi** kohta, et pakkuda struktuurset lahendust ühtse turu ja selle tarneahelate vastupidavuse, võrdsete tingimuste ning hea toimimise tagamiseks tulevaste kriiside korral. Ühtse turu erakorraliste meetmete paketi ettepanek on kriisidele reageerimise vahend ja see sõltub jätkuvatest jõupingutustest ühtse turu säilitamiseks ja edasiseks süvendamiseks.

Enamikel juhtudel saab tööstus oma äriotsuste kaudu ise kõige paremini parandada vastupidavust ja vähendada sõltuvust, mis võib põhjustada haavatavusi, sh tarnijate mitmekesistamise, ümbertöödeldud toorainete suurema kasutamise ja muude sisendmaterjalidega asendamise kaudu. Kui see ei ole võimalik siis olukorras, kus tootmise või hankimise koondumine piirab alternatiivsete tarnijate kättesaadavust, on komisjon ajakohastatud uues tööstusstrateegias esitanud poliitikavahendid, millega toetada tööstusharu jõupingutusi nende sõltuvustega tegelemisel ja strateegilise suutlikkuse arendamisel, et rahuldada järgmisi vajadusi: mitmekesistada pakkumist ja nõudlust, tuginedes võimaluse korral eri kaubanduspartneritele, kuid samuti varudes kaupa ja tegutsedes autonoomselt, kui see on vajalik.

Konkurentsipoliitika ja konkurentsieskirjade täitmise tagamine täiendavad neid eesmärke kui ühtse turu vastupidavuse alustalasid, kuna need **tagavad turgude avatuse ja dünaamilisuse**.

Nendega luuakse prognoositavad turutingimused, mis võimaldavad ettevõtetel areneda, pöörates erilist tähelepanu VKEdele ja idufirmadele,⁵⁶ võimaldatakse tugevaid ja mitmekesiseid tarneahelaid ning võideldakse ühtse turu killustumist põhjustava käitumise, näiteks lepingute vastu, millega takistatakse kaupade vaba liikumist üle riigipiiride. Samal ajal mõjutavad konkurentsitingimused ja -moonutused väljaspool liidu piire, sealhulgas valitsuste tegevus, sageli Euroopa ettevõtjate konkurentsivõimet ja meie üldist vastupanuvõimet.

Eelkõige võib Euroopa ühinemiskontroll aidata vältida sõltuvust ja suurendada ELi majanduse vastupanuvõimet, tagades, et tarneahelad on jätkuvalt mitmekesised. See võimaldab ettevõtjatel kasvada ja saavutada vajaliku mastaabi, et konkureerida, tingimusel et turul säilib piisav konkurents ja valikuvõimalus innovatsiooni ja investeringute jätkamiseks⁵⁷. Samuti tagab tarneahela eri tasanditel tegutsevate ettevõtjate ühinemise kontroll, et juurdepääs otsustava tähtsusega sisenditele jääb järgneval turul tegutsevatele konkurentidele sarnastel konkurentsitingimustel kättesaadavaks kõigile ühtsel turul tegutsevatele ettevõtjatele või et eelneval turul tegutsevatele konkurentidele ei keelata juurdepääsu piisavale arvule järgneval turul tegutsevatele klientidele. Ühinemiste hindamisel võtab komisjon arvesse mitmeid tegureid, nagu hind, kvaliteet, valik ja innovatsioon. Tarbijate hinnatavad kvaliteediparameetrid, näiteks tarnekindlus või prognoositav teostusaeg, võivad erineda.

Samal ajal **võimaldab** konkurentsipoliitika **ELi ettevõtjatel ühendada jõud**, et viia edasi oma teadus- ja arendustegevust, kavandada, toota ja turustada oma tooteid või siis osta üheskoos oma tegevuseks vajalikke tooteid või teenuseid. See võib aidata vähendada sõltuvust ja suurendada majanduse vastupanuvõimet. Näiteks võimaldas konkurentsieeskirjade ajutine raamistik ettevõtjatel teha koostööd, et vältida COVID-19 patsientide haiglaraviks vajalike esmatähtsate ravimite nappust või kõrvaldada vaktsiinide tootmise kitsaskohad⁵⁸. Ettevõtjad võivad sõlmida ühistootmislepinguid, kui koostöö võimaldab neil uue toote või teenuse turuletoomiseks oma võimeid kombineerida. Lisaks võivad ettevõtjad sõlmida teadus- ja arendustegevuse lepinguid, näiteks siis, kui nad ühendavad vastastikku täiendavad oskused ja varad, mis võib viia paremate või uute toodete ja tehnoloogiate arendamise ja turustamiseni kiiremini kui muidu, tagades ELi majanduse vastupidavuse.

Horisontaalse ja vertikaalse grupierandi määruse ja suuniste käimasoleva läbivaatamise käigus ajakohastatakse konkurentsi piiravaid meetmeid, et toetada selliseid konkurentsi

⁵⁶Suurettevõtjate hilinevad maksed VKEdele tulenevad ebaõiglastest maksetavatest ja ettevõtete suuruse asümmeetriast, mis kahjustab VKEsid. Selleks et soodustada ettevõtluskeskkonnas kiiret maksmist, jätkab komisjon VKEde strateegias välja kuulutatud meetmete rakendamist, et toetada liikmesriike hilinevad maksmise direktiivi täitmise tagamisel. Liikmesriigid võivad otsustada seada abi andmise sõltuvusse abisaajate makseandmetest.

⁵⁷ Näiteks kiitis komisjon 2020. aasta detsembris heaks ettevõtjate Fiat Chrysler Automobiles ja Peugeot ühinemise, mille tulemusel loodi maailmas suuruselt neljas autotööstuskontsern Stellantis. Heakskiit anti tingimusel, et uutel konkurentidel oleks lihtsam väikeste tarbesõidukite turule siseneda ja seal kasvada, et tagada Euroopa ettevõtjatele alternatiivsed tarnijad (komisjoni 21. detsembri 2020. aasta otsus juhtumi M.9730 – FCA / PSA kohta). Samuti kiitis komisjon 2021. aasta märtsis heaks ettevõtja Eaton Hydraulics omandamise ettevõtja Danfoss poolt, kes on mõlemad juhtivad ülemaailmsed hüdrauliliste komponentide tarnijad; neid komponente kasutatakse hüdraulikasüsteemide tootmiseks eri tüüpi masinate jaoks. Heakskiidu tingimuseks oli sihipärane võõrandamine tagamaks, et tootmisahela järgmise etapi masinatootjad – sektoris, kus Euroopa ettevõtjad on eeskujuks – saaksid jätkuvalt kasu konkurentsivõimelistest hindadest ja neil oleks võimalik valida oma toodete jaoks uuenduslikke komponente (komisjoni 18. märtsi 2021. aasta otsus juhtumi M.9820 – Danfoss / Eaton Hydraulics kohta).

⁵⁸Vt joonealune märkus 3.

soodustavaid kokkuleppeid⁵⁹. Komisjon on välja töötanud ka **konkurentsieeskirjade järgimise programmi, et suunata tööstusliitude loomist** sellistes peamistes strateegilistes valdkondades nagu akud, pooljuhid, pilvandmetöötlus ja servitöötlus. See hõlbustab tihedamat koostööd ja ühistegevust kõigi huvitatud partnerite vahel avatud ja läbipaistval viisil, kahjustamata tõhusat konkurentsi ning võttes arvesse võimalikku ülemaailmset mõõdet.

Selleks et saavutada piisav ulatus suuremahuliste teadus- ja taristuprojektide rahastamiseks, on vaja ühendada avaliku ja erasektori jõupingutused. Üks kättesaadavatest vahenditest on üleeuroopalist huvi pakkuvate tähtsate projektide raamistik, millega soodustatakse riiklike vahendite kombineerimist ELi või erasektori vahenditega. Näiteks on komisjon valmis eraldama võimaliku tervishoiualase üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti kaasrahastamiseks ELi vahendeid, mis võivad aidata saavutada ELi tervise- ja vastupidavuseesmärke uue põlvkonna meditsiiniliste vastumeetmete või läbimurdeliste tootmistehnoloogiate väljatöötamise kaudu⁶⁰.

Lisaks pakuvad ELi riigiabi eeskirjad mitmeid vahendeid, et tagada **võimalikeks tulevasteks tervisealasteks hädaolukordadeks valmisolek ja neile reageerimine** seoses tootmisvõimsusega. Ühe näitena võiksid liikmesriigid koordineerida vaktsiinide varustuskindluse tagamise jõupingutusi, et vähendada vaktsiinide puuduse ohtu kriisi ajal, kooskõlas üldist majandushuvi pakkuvate teenuste raamistiku tingimustega, mille kohaselt on liikmesriikidel üldist majandushuvi pakkuvate teenuste eesmärkide määratlemisel ulatuslik kaalutusõigus⁶¹. Sellised projektid võiks usaldada ettevõtjatele üleeuroopalise avatud hankemenetluse tulemusel ning need täiendaksid ELi jõupingutusi ELi tervisealasteks hädaolukordadeks valmisoleku ja neile reageerimise asutuse (HERA) loomiseks.

Riigiabi-eeskirjadega nähakse ette ka arvukalt võimalusi ELi **mikroprotsessorite sektori** vastupanuvõime tugevdamiseks. Näiteks **tuginedes esimese üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti edule mikroelektroonika valdkonnas**, et võimaldada toetada uuenduslike mikroelektroonika tehnoloogiate ja komponentide väljatöötamist ning nende esmakordset tööstuslikku kasutuselevõttu,⁶² toetab komisjon aktiivselt liikmesriikide jätkuvaid jõupingutusi teise samalaadse projekti väljatöötamiseks. Lisaks on komisjon üldise grupierandi määruse⁶³ hiljutise muutmisega ühtlustanud riigiabi eeskirju, mida kohaldatakse selliste projektide või rahastamisvahendite riikliku rahastamise suhtes, mis kuuluvad ELi keskse teadusuuringute ja innovatsiooni rahastamise programmi „Euroopa horisont“ ning programmi „InvestEU“ alla, mille eesmärk on mobiliseerida avaliku ja erasektori investeringuid ELi poliitikaeesmärkide saavutamiseks. See parandab riikliku ja ELi rahastamispoliitika koostoimet, et suurendada ELi tulevast konkurentsivõimet, sealhulgas pooljuhtide valdkonnas.

⁵⁹Näiteks uurib komisjon võimalusi, et julgustada ettevõtjaid sõlmima teadus- ja arendustegevus- ning tootmisalaseid koostöölepinguid, andes neile suurema õiguskindluse, ning püüab anda tarnijatele rohkem võimalusi jaotussüsteemide projekteerimiseks vastavalt ettevõtete vajadustele, vältides samal ajal ühtse turu killustumist.

⁶⁰Vt ka „Euroopa ravimistrateegia“ (COM(2020) 761 final).

⁶¹ ELT C 8, 11.1.2012, lk 15–22. Samuti võib arvesse võtta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste otsuse eeskirju (ELT L 7, 11.1.2012, lk 3–10), üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele antava vähese tähtsusega abi ülemmäära (ELT L 114, 26.4.2012, lk 8) või vastavust tingimustele, mis on sätestatud Euroopa Kohtu otsuses *Altmarki* kohtuasjas (ECLI:EU:C:2003:415).

⁶²Komisjoni 18. detsembri 2018. aasta otsus juhtumites SA.46705, SA.46578, SA.46595 ja SA.46590 ning 23. märtsi 2021. aasta otsus juhtumises SA.56606.

⁶³ ELT L 270, 29.7.2021, lk 39–75.

Peale selle kuulutati välja **Euroopa kiipide õigusakt**: selle tingis ülemaailmne pooljuhtide nappus, mis tõi ilmsiks selle tööstusharu erakordse tähtsuse Euroopa tööstuse jaoks alates autotööstusest kuni tervishoiuni. See tähtsus suureneb tulevikus hüppeliselt, arvestades ühenduvuse, küberturvalisuse ja energiatõhususe nõudeid, kuna kaksiküleminekiireneb. Vastupidavad ja turvalised pooljuhtide tarned Euroopa tööstusele on Euroopa Ülemkogu poolt heaks kiidetud digikümnenndi ja selle 2030. aasta eesmärkide saavutamise eeltingimus⁶⁴. Samuti on see toonud esile Euroopa sõltuvuse piiratud arvu ettevõtjate ja geograafiliste piirkondade tarnetest ning tema haavatavuse kolmandate riikide ekspordipiirangute ja muude häirete suhtes praeguses geopoliitilises olukorras. Lisaks süvendavad seda sõltuvust sektori äärmiselt tugevad turule sisenemise tõkked ja kapitalimahukus ning sektori eriline tähtsus olemasolevate ja tulevaste julgeoleku- ja kaitserakenduste jaoks⁶⁵. Komisjon võib ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 alusel kaaluda **avaliku sektori toetuse heakskiitmist, et täita võimalikud rahastamislüngad pooljuhtide ökosüsteemis, eelkõige Euroopa esimeste omataoliste rajatiste loomiseks** liidus. Sellise abi suhtes tuleks kohaldada rangeid kaitsemeetmeid, et tagada abi vajalikkus, asjakohasus ja proportsionaalsus, põhjendamatute konkurentsimoonutuste minimeerimine ning kasu laialdane ja diskrimineerimiseta jagamine kogu Euroopa majanduses. Kõiki juhtumeid, mis on seotud sellise kriitilise tähtsusega toodete tarnimisega, tuleb põhjalikult uurida nende vastavate omaduste põhjal.

Globaliseerunud ja rahvusvaheliste väärtusahelatega maailmas ei ole Euroopa vastupanuvõime võimalik ilma **hästitoimiva mitme- ja kahepoolse kaubanduskorrata**. Ühtse turu avatus kaubandusele ja investeringutele on liidu kui suure importija ja eksportija tugevus ning majanduskasvu ja vastupanuvõime allikas. Samas ei pruugi ühtse turu ulatus ja võrdsed võimalused tagada Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet, kui aus konkurents ei ole tagatud ka ülemaailmsel tasandil. Avatus nõuab õiglust nii välis- kui ka koduturul. 5. mail 2021 esitas komisjon uue määruse ettepaneku, et käsitleda **välisriigi subsideerimise** moonutavat mõju ühtsel turul⁶⁶. Selle eesmärk on kõrvaldada õiguslik lünk kehtivate ühtse turu ja konkurentsivahendite täiendamise kaudu, aidata muuta Euroopa turud õiglasemaks ja konkurentsivõimelisemaks ning täiendada kaubanduspoliitikavahendeid.

4. KOKKUVÕTE

Alates liidu loomisest on konkurentsipoliitikal olnud keskne roll majanduskasvu soodustamisel, töökohtade loomisel ja tulevastes tehnoloogiatesse investeerimisel, liidu tööstuse tugevdamisel ja ülemaailmse konkurentsivõime suurendamisel ning selle tagamisel, et ELi kodanikud on kõrge konkurentsivõimega sotsiaalsest turumajandusest lõplikud kasusaajad. Eeskirjadel põhinev konkurentsivõime normide täitmise tagamine annab õiguskindluse ja prognoositavuse kõigile ettevõtjatele, kes püüavad Euroopa ühtse turu võimalusi parimal viisil ära kasutada. Need on peamised põhimõtted ja standardid, mida komisjon edendab kogu maailmas.

Konkurentsipoliitika edu tuleneb osaliselt selle aluspõhimõtete stabiilsusest, sest nendega tagatakse kõigi Euroopas tegutsevate ettevõtjate ning Euroopa klientide ja tarbijate õiglane kohtlemine, ning osaliselt selle poliitika paindlikkusest, mis on nii olemuslik kui ka

⁶⁴Digikümnenndi teatistes (COM/2021/118 final) väljendas EL soovi tugevdada oma positsiooni tehnoloogia viimasele sõnale vastavate kestlike pooljuhtide, sealhulgas protsessorite tootmises Euroopas 2030. aastaks väärtuseliselt vähemalt 20 %-ni maailma kogutoodangust.

⁶⁵Lisaanalüüs vt nt komisjoni talituste töödokument „Strateegiline sõltuvus ja suutlikkus“, SWD(2021) 352 final.

⁶⁶COM(2021) 223 final.

süsteemilise ja korrapärase läbivaatamise tulemus. Hiljutine pandeemiaga seotud kogemus on selle paindlikkuse uusim näide.

ELi konkurentsiraamistiku käimasolev ulatuslik läbivaatamine näitab veel kord, et neid eeskirju on võimalik kohandada peamiste muutustega ja toetada nendega liidu olulisi prioriteete, eelkõige Euroopa rohelist kokkulepet, digipööret ja vastupidavat siseturgu, nagu on sätestatud Euroopa tööstusstrateegias ja selle ajakohastatud versioonis. Seda läbivaatamist täiendavad uued regulatiivsed vahendid, nagu digiturgude õigusakt ja välisriigi subsiidiumide määrus, ning nende eesmärk on kõrvaldada komisjoni üldistes töövahendites esinevad lüngad.

Lõppkokkuvõttes jääb konkurentsipoliitika vahendiks, mis vastab ELis elavate inimeste vajadustele, sest tarbijad saavad kasu madalamatest hindadest, suuremast tootevalikust ja kõrgemast kvaliteedist, töötajad saavad kasu elavast ja võimalusterohkest tööturust ning ettevõtete omanikud saavad kasu uuenduslike, mitmekesiste ja usaldusväärsete sisendite kättesaadavusest ning võrdsetest võimalustest.